

8/1-73
Funderar ni på språkriktighetsproblem? Vår spalt Modern svenska be-

handlar språkfrågor av allmänt intresse, som besvaras av professor Carl-Eric Thors. Sänd in frågor till Dagboken som vi närebetraktar dem till språkvätaren.

1. En frågeställare har fäst sig vid uttryck som "Jag vill ha svar på mitt brev nästa vecka", "Jag vill ha fyra franskröd". Han tycker de låter ohövlige, "de passar i ett trotsigt barns mun", och förmodar att de kan vara engelskpåverkade. — Jag håller med om att det inte låter hövligt att säga så till den man vill ha brev från eller när man står i en mjölkbutik. De lämpliga uttrycken är "Jag önskar svar", "Kan jag få fyra franskröd?" eller liknande. Det är möjligt att uttrycken med "jag vill" helt enkelt beror på okänslighet för språkliga nyanser.

2. Samme frågare påtalar en formulering "Men politiken har sin alldeles egen logik" och menar att det borde heta *har sin alldeles egna logik*. — Om det inte hade funnits något "alldeles" i satsen, tror jag ingen skulle säga något annat än *sin egen logik*. Emellertid finns ju hos *egen* också betydelsen "säregen" (t.ex. hans egna uppträdande). I den betydelsen får det böjningen *egna*. Det är för mig, liksom för frågeställaren, klart att det citerade uttrycket måste lyda *sin alldeles egna logik*, och det anser jag beror på att betydelsen "säregen" är så närliggande. Jag skulle f.ö. helst skriva "har en alldeles egen logik".

3. Från en annan frågeställare kommer ett spörsmål, om det skall heta *raffineri* eller *raffinaderi*. — Hbl:s läsare har säkerligen märkt att tidningen alltid skriver *raffineri*. Detta är en regelrätt avdelning till *raffinera* (jämför t.ex. *kokettera* och *koketteri*). Det vanliga ordet är emellertid *raffinaderi*, en från svensk synpunkt onormal bildning, som troligen har inkommit från holländskan — på holländska heter det motsvarande ordet *raffinaderij* och hör samman med ordet *raffinadeur* "ägare av raffinaderi". Ordet *raffineri* är således en nybildning; mot det talar det vanliga språkbruket, för det åter att det är enklare och regelrätt.

4. Samme korrespondent undrar om det heter "Helsingfors stads *lusta* eller *lust* till Esbo". — Det heter *ha lust till något*. *Lusta* förekommer endast i betydelsen "sinnlig åtrå" och passar inte i det citerade sammanhanget.

5. "Bör det heta *tio* eller *tie*, *nio* eller *nie*?" — Formerna *tie* och *nie* är enbart vardagliga. De är normala uttalsformer, men i skrift hör de bara hemma i sådana sammanhang, där man vill återge talspråk, t.ex. i dialogen i en roman eller dylikt.

6. Samme läsare tar upp frågan, om det skall heta "Är bergsrådet *piggt* och *krytt* nu?" — Det är en välkänd tvistefråga som berörs här. Inte så få personbeteckningar, t.ex. *hembitråde* och orden på *-råd* är neutra, d.v.s. de får *-t* i bestämd form. Annars gäller regeln, att det naturliga könet är bestämmande. Vi ersätter t.ex. *hembitrådet* med *hon*,

bergsrådet med *han* (såvitt jag vet, finns det inga kvinnliga bergsråd än så länge). Problem uppstår i sats, där ett adjektiv skall böjas som predikatsfyllnad (t.ex. efter *är*). Också i det fallet är det naturliga könet bestämmande: *hembitrådet var sjuk*, *hovrättsrådet kände sig upprörd*. "Bergsrådet var piggt och krytt" säger man bara, om man vill nå en komisk effekt. Om man stöts av den bristande kongruensen i "hembitrådet var sjuk", går det att finna något annat uttryck, i det fallet t.ex. *hade insjuknat*, *mådde inte bra*.

Flera läsare har önskat mig god helg. Jag tackar för hälsningarna och önskar alla läsare av "Modern svenska" en god fortsättning på det nya året.

Carl-Eric Thors